

komt. De drie hoekpunten zijn de Ecole des Sciences Politiques, het huis van het meisje en dat van haar pianoleraar.

De manier waarop de *dérive* zich ontwikkelt, heeft ongetwijfeld baat bij dergelijke schema's, deze moderne vormen van poëzie die intense gevoelsreacties teweeg kunnen brengen (in dit geval de verontwaardiging dat iemand op deze manier kan leven). En evengoed bij de theorie die Burgess¹ voorstelde in verband met Chicago, namelijk de sociale activiteiten over welbepaalde concentrische zones verdelen.

Dat het toeval toch nog een belangrijke rol speelt in de *dérive*, komt vooral door het gebrek aan psychogeografische observatie. Maar het effect van toeval is van nature uit conservatief en in een nieuwe context heeft het de neiging om alles te reduceren tot de afwisseling van een beperkt aantal varianten en tot gewoonte. De toevalligheden die zich voordoen in een *dérive* zijn totaal verschillend van de toevalsfactor tijdens een wandeling. De ontwikkeling van een *dérive* is immers meer dan zomaar een plotselinge verandering van één van de terreinen waar het toeval zich voordoet; er ontstaan nieuwe omstandigheden die in onze kaarten spelen. Maar de eerste psychogeografische vondsten kunnen het individu of de groep die met de *dérive* bezig is er wel toe verleiden om zich vast te klampen aan nieuwe gewoonte-assen, en alles steeds weer daarop terug te brengen.

Het toeval en het reactionaire karakter ervan moet met de nodige argwaan benaderd worden. Dat ondervonden ook de vier surrealisten die in 1923 hun beruchte doelloze zwerftocht jammerlijk zagen mislukken. Ze vertrokken vanuit een stad die door het lot werd bepaald, en daarop volgde een deprimerende dooltocht op het platteland waar toevallige interventies schaarser zijn dan waar ook. Maar die onnadenkendheid zien we nog veel duidelijker in *Médium* (mei 1954), waar een zekere Pierre Vendryes deze anekdote dacht te kunnen koppelen aan een aantal probabilistische experimenten – dit alles maakte immers deel uit van eenzelfde antideterministische bevrijdingsbeweging. Een ervan was de toevallige verdeling van kikkervisjes in een cirkelvormige kristalliseerschaal, waarbij hij nader verklaart: 'Zo'n massa mag natuurlijk onder geen beding sturende invloed van buitenaf ondervinden'. Onder deze omstandigheden gaat de zege effectief naar de kikkervisjes, die het voordeel hebben dat ze 'zoveel mogelijk ontdaan zijn van intelligentie, sociabiliteit en seksualiteit', en bijgevolg 'echt onafhankelijk zijn van elkaar'.

Dit zijn abberaties. Daartegenover staat het voornamelijk stedelijke karakter van de *dérive* die zich thuis voelt in de industrieel getransformeerde grote steden als centra van mogelijkheden en betekenis. En hierbij past eerder een uitspraak van Marx: 'Mensen zien om zich heen niets anders dan hun eigen gezicht, alles spreekt over henzelf. Hun landschap leeft.'

Het toeval en het reactionaire karakter ervan moet met de nodige argwaan benaderd worden. Dat ondervonden ook de vier surrealisten die in 1923 hun beruchte doelloze zwerftocht jammerlijk zagen mislukken.

Het is mogelijk om een *dérive* op je eentje te ondernemen, maar alles wijst erop dat werken met meerdere groepjes van twee of drie personen die hetzelfde niveau van bewustwording delen het vruchtbaarst is. Door de indrukken van deze verschillende groepjes met elkaar te vergelijken, kan je tot objectieve conclusies komen. De samenstelling van de groepen zou idealiter bij elke *dérive* moeten veranderen. Bij groepen van meer dan vier of vijf deelnemers verliest het typische karakter van de *dérive* snel

aan kracht, een *dérive* met meer dan tien personen is uitgesloten, dan is een opsplitsing in meerdere, gelijktijdige *dérives* aangewezen. Dit laatste is trouwens een heel interessante manier van werken, maar door allerhande praktische obstakels is het tot nu toe nog niemand gelukt een *dérive* van die omvang te organiseren.

Een *dérive* duurt gemiddeld een hele dag: het interval tussen twee slaaperperiodes. Het tijdstip van vertrek en aankomst heeft geen belang, maar de laatste uren van de nacht zijn over het algemeen niet geschikt voor een *dérive*.

Deze gemiddelde duur heeft een louter statistische waarde. Het is namelijk eerder uitzonderlijk dat een *dérive* puur *dérive* blijft. De deelnemers laten zich bij het begin of aan het eind van de dag immers snel afleiden en verliezen zich vaak een uur of twee in banale bezigheden. Naar het einde van de dag toe haken velen af door vermoeidheid. Daarnaast verloopt een *dérive* ook vaak binnen de tijdspanne van een aantal vastgelegde uren, soms zelfs op een toevallig tijdstip. Die tijdspanne kan heel kort zijn, of meerdere dagen beslaan. Ondanks de door de slaap opgelegde rustpauzes kunnen erg intense *dérives* drie, vier of zelfs meer dagen uitlopen. In het geval van opeenvolgende *dérives* tijdens een tamelijk lange periode wordt het bijna onmogelijk om precies vast te stellen waar de gemoedstoestand van een bepaalde *dérive* ophoudt en een andere begint. Het is wel al eens voorgekomen dat een reeks opeenvolgende *dérives* zonder noemenswaardige onderbreking tot bijna twee maanden is doorgegaan, wat uiteraard nieuwe objectieve gedragscondities met zich brengt, die op hun beurt een groot aantal oude condities doen verdwijnen.

Hoewel de invloed van de weersomstandigheden reëel is, is die slechts relevant in het geval van aanhoudende regen. Dan wordt het bijna onmogelijk om te gaan wandelen. Maar stormbuien of andere soorten neerslag hebben eerder een gunstig effect.

Het ruimtelijke veld van de *dérive* kan precies of vaag worden afgebakend, afhankelijk van het feit of de activiteit eerder gericht is op het bestuderen van dat terrein of op het destabiliseren van gevoelens. Deze twee aspecten van de *dérive* werken sterk op elkaar in; het is dan ook onmogelijk om één ervan in zijn pure toestand te isoleren. Maar het gebruik van taxi's, bijvoorbeeld, kan een tamelijk duidelijke scheidingslijn vormen: indien de deelnemer tijdens de *dérive* een taxi neemt, hetzij met een duidelijke bestemming, hetzij om zich twintig